

D'RECCEIO Y REDACCIO.

CARRER DE LA PRINCESA,

número 4, pis 2

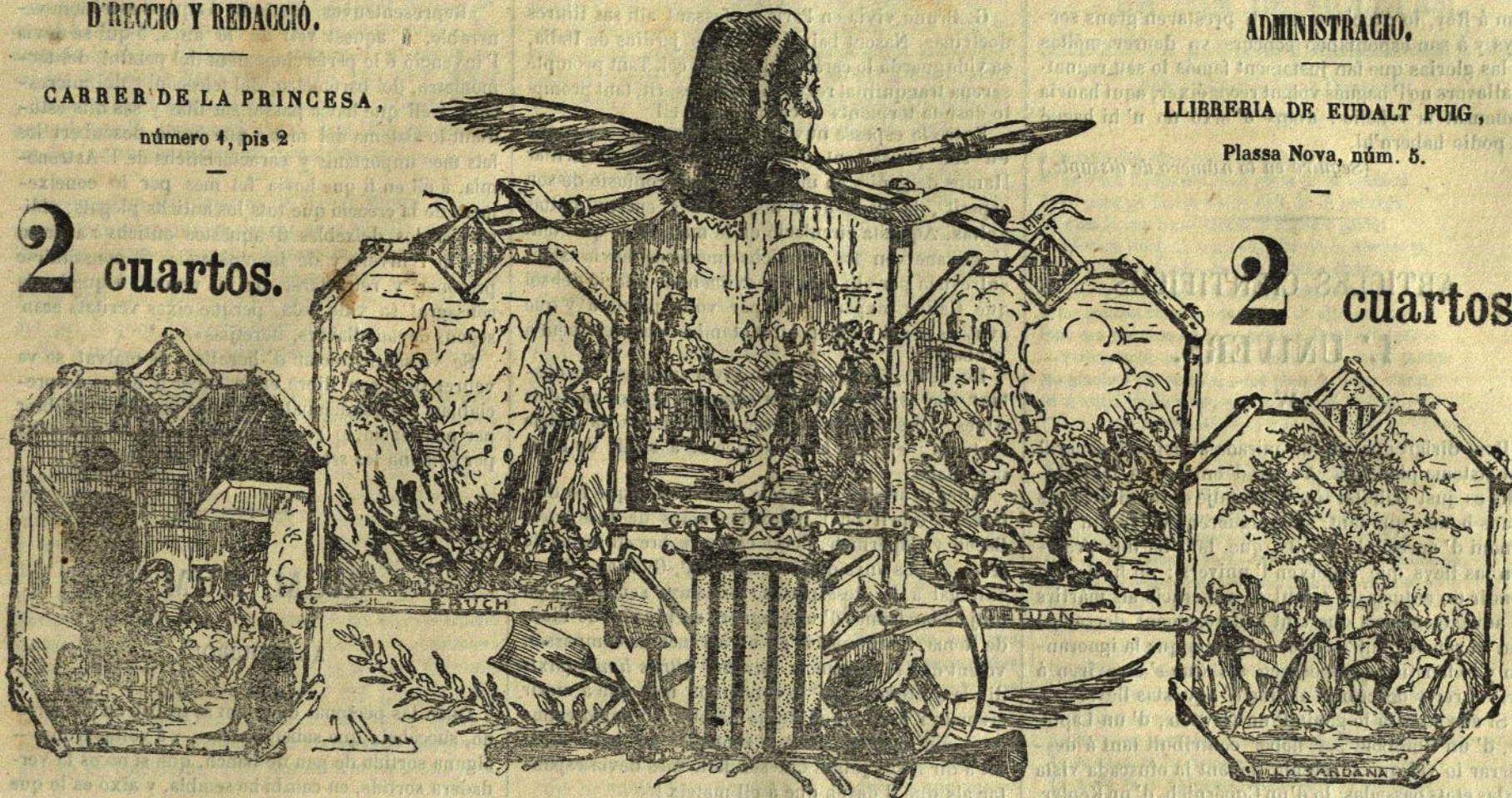
ADMINISTRACIO.

LLIBRERIA DE EUDALT PUIG,

Plassa Nova, núm. 5.

2 cuartos.

2 cuartos

ANUNCIS

A PREUS
EQUITATIUS.

LA BARRETINA.

LITERATURA,
CIENCIAS
Y ARTS.

SEMMANARI POPULAR.

SUMARI

DE LAS MATERIAS QUE CONTÉ AQUEST NÚMERO.

Catalunya y los catalans. ¿Que som los catalans? (Continuació). — Articles científics. L'Univers. — Rum, Rum. — Un pom de violetas, per Francisco Manel Pau. — Acudits. — Solució a las Xaradas del número passat. — Solució al Geroglífic del número passat. — Xarada. — Geroglífic. — FOLLETÍ: Las Joyas de la Roser, per Guadalupe Cortés Wighlen.

CATALUNYA Y LOS CATALANS.

¿QUÉ SOM LOS CATALANS?

(Continuació.)

Per molt que ho haguem retardat espressament, per fi ha arribat lo moment de dir que mes de una volta se 'ns ha batejat ab lo lletj calificatiu de rebel·des. Sense sortir de nostre propòsit de no ofèndrer y de ressucitar passions extingidas, direm també duas paraulas sobre aquesta acusació, la mes grave de quantas nosaltres varem sentir quan eram jóvens y que ja considerem com á patrimoni de la historia.

Tres son los acontecimientos que han donat peu á eixa injusticia: la guerra de Catalunya en temps de D. Joan II de Aragó; la de la época de Felip IV, y la del temps en que 's disputavan la corona d' Espanya Felip d' Anjou y Carlos de Austria. La primera 's refereix á mitj segle quinse, en qual época D. Joan II de Aragó, que de son primer matrimoni ab Blanca de Navarra havia tingut entre altres fills á D. Carlos, qu' era l' hereu, casat després ab Donya Joana Enri-

quez, de qui va tenir á D. Fernando, — havia concebut odi als fills del primer matrimoni, ja per impuls propi, ja per instigació de Donya Joana, que veyá en eixos fills un estorb invencible pera colocar al seu en lo trono. En aquest odi no hi va tenir cap culpa Don Carlos, perque son carácter pacífich y bondados lo feya incapas de atraure sobre d' ell l' odi de ningú y molt menys lo de son pare.

La corona d' Aragó tocava á n' aquest fill, per dret hereditari, y 'ls catalans volian reconèixer eix dret per medi de un acte públich, com era ús y costum en los de la corona. Lo pare s' hi negá y va prohibir als catalans que 'l proclamessen; mes com no hi havia cap rahó pera eix desaire, contrari además á la costum y fins al dret, y com per altra part eran conegudas las intrigas y la mala voluntat de Donya Joana respecte á Don Carlos, en eixa lley de desheredament inmotivát hi vegeren los catalans un atac al dret y un despullament fet ó meditat contra Don Carlos, y se constituiren en sos defensors.

Hi hagué mensatjes, intervencions, promesas no cumplidas, lo príncep per medi d' un engany fou fet presoner, va correr la veu de que l' havian envenenat, en una paraula, hi hagué tot lo mal que 's puga imaginar, y la suma d' eix tot, va ser que lo rey no volia pas que lo seu fill fos reconegut com á hereu, y que 'ls catalans se varen empenyar en fer eix reconeixement; y als alardes guerrers de Don Joan, contestaren ab altres alardes guerrers. Voldriam saber ahont es la rebel·lió.

Los catalans defensavan á un príncep lilegitim, foren los mantenedors del dret; l' ajuda de la lley que traspassava la corona del pare á son primogénit; y si resistirse al despullament, al desheredament, pera lo qual en cap cas estava autorisat lo rey, es rebel·lar-se, no sabem pas que será la fidelitat á la lley y al suprem gobernant.

Ni tant solsament foren los catalans los que co-

mensaren aquesta lluyta; un' altra provincia d' Espanya, primer qu' ells, va formar un gran partit contra lo mateix Don Joan II y á favor del anomenat Don Carlos; y hi hagué armas y batallas, y tot quant devia ser consecuencia d' un rompiment. A la fi Don Joan va accedir á la proclamació y entregá D. Carlos als catalans, mes lo príncep va morir en Barcelona al cap de molt poch temps, y segons fou allavors general creencia, per efecte del veneno que en Zaragoza li donaren. La venjansa va mantenir los brassos armats y 'ls pits plens d' ira, á lo que hi contribuiren no poch Don Enrich IV de Castella, lo rey de Portugal y la casa d' Anjou, desde feya molt temps irada contra la d' Aragó y desitjosa de venjarse d' ella.

Cert que la guerra va durar mes de lo que devia; pero en ella com en tolas las civils, se extralimitá de la primera causa que li va donar impuls, s' hi barrejaren després odis y venjansas de naturals y estranjers, ab lo qual va desnaturalisarse lo primer moviment, y se va anar á parar ahont ningú s' havia imaginat. Mes aixó es un mal crónich de tolas las guerras civils y no havia de ser aquella diferenta de sas germanas. No obstant, aixó no cambiá 'l carácter de la lluyta de que 'ns ocupem, en la que 'ls catalans foren los campeons de la lilegitimitat, del dret y de la justicia contra l' extravio d' un pare, que dant á la segona esposa mes prestigi del que devia, va aborir als fills que tingué de la primera y va fer quant aquella desitjá pera executar sos plans d' assentar en lo cap de son fill la corona que no podia cenyir sino per mort de qui tenia millor dret á ella. En aixó no hi ha rebeldia ni cosa que se li sembli. Si tal se li digués, confondriam los noms y las ideas representadas per ells.

A son temps conegueren los catalans que mort Don Carlos, morta sa germana Blanca, y sentada en lo trono de Navarra la altra germana Leonor, lo de Aragó corresponia á Don Fernando, y l' acataren

com a Rey, lo proclamaren, li prestaren grans serveys y a son espontáneo concurs va deurer moltes de las glorias que fan justament famós lo seu regnat. Si allavors no l'hagués volgut reconèixer, aquí hauria comensat la rebelió; avans d'aixó no n'hi hagué ni podia habern'hi.

(Seguirá en lo número de dissapte.)

ARTICLES CIENTIFICHES.

L' UNIVERS.

IV.

Hem dirigit una rápida mirada al aspecte general del sistema planetari. Avans d'entrar en mes detalls es just tributar un homenatge d'admiració als grans homes que tant se sapigueren elevar, un testimoni d'apreci als génits que tant be interpretaren las lleys que regeixen l'univers; en fi, devem rendir un entusiasta tribut de veneració als màrtirs d'aquesta ciencia que tant generosament derramaren sa sanch y sufriren los torments que la ignorancia y lo fanatisme imposaren als que s'atreverien a preveure y descobrir alguna d'aquestas lleys.

Si ens admira lo génit d'un Newton, d'un Laplace, d'un Humboldt per haber contribuït tant a desgarrar lo vel que s'estenia devant la ofuscada vista de las etats passadas; lo d'un Copèrnic, d'un Kepler, d'un Galileo ens inspira mes qu'admiració, ens inspira una profunda simpatia perque mes que descobridors, mes que interpretadors de grans lleys, han sigut victimas d'aquestos descobriments. Sobre sa tomba no se llegeix la inscripció d'un orgull nacional satisfet; en sa fatigosa carrera per lo mon, no végeren com los primers inclinar-se devant d'ells los caps de sos contemporaneos y no obstant foren los que comensaren a obrir lo espinós camí que ha conduhit a la moderna astronomia a la altura en que se trova.

Devant dels uns nostra intel·ligencia s'emmuideix; devant dels altres nostre cor parla.

En primera fila se destaca la venerable figura de Copèrnic. Nascut en 1472 era fill d'uns humils forners polacos; dedicat en un principi al estudi de la medicina, després passat a Roma s'entrega a la astronomia tenint per professor a Regiomontanus. Tornat a Polonia fou nomenat canonge y allavors emplea tots sos ratos perduts repartintlos entre l'asiduo cultiu de la ciencia que ha immortalisat son nom y lo sollicit cuidado dels malalts a éll confiats. Si la ciencia trova en éll un gran home, los malalts pobres trobaren en éll un bon paré. Després de innumerables vigílies y de molts duptes s'atreu a publicar sa famosa obra *De las revolucions dels orbes celestes* en que sostingué y prová que lo sol ocupava lo centro de lo sistema, idea enterament oposada a la allavors regnant, de que nostre petit mon era lo centre inmóvil de l'univers. Una digna dedicatória encabessava aqueixa obra. Al devant d'ella se hi llegeix lo nom del Papa: «Si alguns homes llauers é ignorants volguessen, deya, abusar contra mi d'alguns passatjes de la escritura, de que girin lo sentit, desprecio sos atachs temeraris; las veritats matemáticas sols deuen ser jugadas per matemáticos.»

Al poch temps de sa publicació, en 1543, la mort estengué sobre d'ell son mantell com volent lo lliurar de la persecució de que anava a ser objecte. Apenas baixat a la tomba a la etat de 71 anys, estant encara com qui diu calentas sas cendras, lo anatemata caigué sobre son respectable nom y sa obra, com la de un heretje, fou insertada en lo Index en 5 de mars de 1616.

No obstant, la llavor havia estat sembrada. Prompte altrás grans figuras s'aixecaren pera defensar aquesta idea; pero la poderosa ma que havia pasat sobre Fra Lluís de Leon, pesava també sobre ells: La primera victima fou Giordano Bruno, acérrim partidari de Copèrnic.

G. Bruno vivia en Paris professant allí sas lliures doctrinas. Nascut baix lo cel dels jardins de Italia, sa vida guardá lo caràcter d'aquest cel. Tant prompte serena tranquil·litat regnava en son esprit, tant prompte desfeta tormenta se cernia sobre ell.

Entre la espessa nuvolada de ideas perversas, que en son pensament s'aixecaven véyense brillar llamps de geni y en mitj de la fosca confusió de son esperit, la flama de la inspiració s'encent moltes voltas. Aquesta circulació de la materia de que tant s'envaneixen los químic moderns havia sigut entrevista per ell; aquest moviment de rotació del sol que Galileo experimentá per volta primera y que avuy está del tot demostrat, també lo concebí com a probable.

Ho hem ja dit, Giordano vivia en Paris. No obstant, son esprit volia volar sempre a l'altra part dels Alps. Lo somni de las preciosas nits de sa patria l'atreya; en mal hora se decidí a sortir de Paris pera Italia.

Apenas arribat a Venècia la institució que ha difamat y escrit en l'Index los noms de Descartes, Bacon y Copèrnic, deixá caurer sobre ell sa ma de ferro... Dos anys després, en 1600, Giordano Bruno entregat a la desesperació exhalava son ánima en mitj de las flamas d'una foguera en lo camp de Flora de Roma. La inquisició en un arranch de compassió, volent dur la clemencia fins als últims limits (aixís diu la sentència) no lo condemná mes que a morir cremat. Y aixó, què havia escoltat ab impia calma (com diu un testimoni,) la sentència y s'havia atrevit a dir a sos jutges que son fallo mes devia espantar als que l'davan que a ell mateix!

Y be, ¿mereix mes compassió que despreci Bruno? ¿S'ha volgut tal volta enfosquir lo quadro perque se mbli menys abominable sa mort? Que sabem...

Poch temps després d'aixó y d'haber sigut arrebatat de las mans del butxí, gracias a una estratagemma de l'embaixador de Lluís XIII, lo célebre Campanella, lo filósof que desde lo fons d'un calabosso anunciava en Espanya a Felip II la próxima decadencia de nostra patria; las miradas totes se dirijiren a la causa que se comensava a formar al ja conegut Galileo.

Denunciat per lo P. Coccini, en 1616, li feren abandonar las ideas que professava sobre la constitució de l'univers. Però ell, arrastrat per sas creencias y son amor a la veritat no pogué estar callat y en 1632 publicá un'altra obra sobre lo mateix assumpte de resultas de la que fou cridat a Roma per lo tribunal del Index. No escoltant los concells de tots sos amichs, volgué presentarse a Roma. Alguns dias després d'aquesta determinació lo mes gran sabi d'Europa era conduhit a una presó de la antigua capital italiana. Allavors comensá son memorable procés, pero ¿per qué passar la vista sobre eixa llarga y penosa causa? Encar a pesar del temps trascorregut, a pesar de las llágrimas de compassió que tota ánima sensible llansa sobre eixa página de la historia, las lletras ab que está escrita brillan com un testimoni dels sufriments d'aquest venerable vell.

Sols avans d'acabar escolteu las paraulas que la autorizada veu d'un dels principals astrónoms francesos, ha fet sentir no fa molt temps en una de las conferencias que baix la protecció de la emperadora Eugenia se donan en Vicennes: «Galileo, venint al fi del segle en que visqué Copèrnic—deya M. Flammarion—va veure que li estava preparat l'aspirar lo calser d'amargura. No vull comensar a contarvos la vida d'aquest ilustre home que será eternament la gloria de son segle. Sa existencia es massa vasta y complicada pera tractarla somerament. Pero puch per ventura saludar als héroes del treball y del pensament sens baixar mon front devant tant digna y nobla figura? Puch deixar d'afirmarvos que lo procés y la condemna de Galileo han sigut dissimuladas pera justificar un tribunal que preferim oblidar que examinar y de dirvos que la veritat es que lo astrónom fou perseguit, no per sas ideas religiosas sino simplement per sa ciencia en lo moviment de la terra? Avuy tenim entre mans tots los documents del procés. La historia no's deixa enganyar, ha derramat llágrimas y aquestas llágrimas son de fel y jamay s'esborrarán.»

«Representeuvos, continúa, a aquest astrónom venerable, a aquest vell de 70 anys, a qui se devia l'invenció o lo perfeccionament del pendul, del termómetro, del barómetro, del telescopi y del microscopi; a éll que havia passat sos dias y sas nits estudiant lo sistema del mon, que havia descubert los fets mes importants y característichs de l'Astronomia, a éll en fi que havia fet mes per lo coneixement de la creació que tots los antichs plegats; obligat per los deixebles d'aquestos antichs a anar en mitj de l'hivern y de las epidemias a constituirse presoner y retractarse de las veritats a que havia consagrat sa vida tota, perque eixas veritats eran segons deyan allavors, heretjias».

Se va sentir tractar d'heretje y de malvat, se va veure tirar son llibre en lo famer d'obras despreciables, fou condemnat a reclusió perpétua y rebre per penitencia lo resar durant tres anys, una volta per semana los set salms penitencials etc.»

RUM, RUM.

AL ESQUIROL.

Quan las personas de talent se troban en mal terreno, succeheix que saben buscar—y a voltas trobar—alguna sortida de peu de banch, que si no es la verdadera sortida, en cambi ho sembla, y aixó es lo que importa. Que en lloch de ser lo portal sigui la finestra o'l balcó, aixó no hi fa res: lo cas es saber donar ab una sortida. Una cosa per l'estil podriam aplicar als apreciables redactors del *Esquirol*.

Prescindint de certs insults y de certas calificaciones—que no atmetem y reixasem ab tota la energia de que som capassos,—contestarem al periódich catalá, que dir qu'en una *qüestió no han estat catalans*, no significa que la Redacció de «La Barretina»,—lo sueltó era de redacció y no del director, 'ls ho atvertim,—vulgui ni pretengui despullar ningú del honorós títol de catalans.

Sabem qui son los redactors del *Esquirol* y no hi ha perill que nosaltres dubtem de son amor a la patria. Sols desitjem que 's posin en nostre lloch. ¿Qué haurian fet? ¿Qué haurian dit? Exactament lo mateix; n'estem seguríssims, perque, com hem dit avans, sabem que son gent molt digna é incapassa de tolerar que ningú's burli d'una de sas firmas estampada al peu d'un document.

Respecte a la explicació que dona de la caricatura, causa de la polémica, 'ns permeterá la redacció que li diguem que sense voler ser sabis consumats, tampoch pretenim venir de la vinya. Alló ho poden anar a explicar al primer pagés que trobin, a n'algú que 's llevi massa dejorn, o retiri massa tart.

Al reproduhir lo permís que nosaltres estamparem se'n deixaren un tros, involuntariament sens dubte; aquest acabava aixís: «sempre y quan se prescindeixi de la cara conforme m'ha ofert un de sos redactors.» ¿Es aixó? Y donchs si ho va oferir, ¿per qué no ho va cumplir? Aquí está tota la qüestió. Per lo demés, cregui la redacció del *Esquirol* que aquesta polémica en res ha refredat las simpatias que per ella sentiam. Creyem que tots los escriptors catalans tenim lo deber moral de permanèixer ben units y compactes. Si no tinguessim altrás causas pera permanèixer amichs dels redactors del *Esquirol* aquest bastaria. Oblidemho, donchs, tot, y acabem d'una vegada eixa polémica. A nosaltres ens basta saber que no se 'ns ha volgut ofèndrer. Ens consta que se 'ns vingué a demanar lo permís sense que lo senyor revisor de periódichs l'exigís,—no sabem explicarnos la rahó—mentres que va exigir lo de D. Víctor Balaguer. Si nosaltres haguessem sabut aquest incident a son debut temps, poden estar segurs los redactors del *Esquirol*, que sols hauriam tingut per ells paraulas de cortesia. Mes com ho varem saber quan lo número estava imprés, hem tingut de deixar per ara lo fer constar nostre agraïment.

La acreditada llibreria de D. Salvador Manero ha donat a la llum pública una obra de importància. Es aquesta *lo llibre dels poetas, cansoner d'obras rimadas dels sigles XII, XIII, XIV, XV, XVI, XVII y XVIII*, llibre que ve acompanyat de notes y d'un prolech per D. Francesch Pelay Briz. Pot ser un altre dia 'ns en ocuparem ab més detenció.

Recomenem als idolatras de Mister Hume, las següents paraulas que va deixar anar un dia en plena Rambla, en un d'aquells felissos moments d'erudició: *En lo sigle XIII, Galileo se va presentar a Lluís XIV pera demostrarlí la immortalitat del ànima, per lo qual fou condemnat a béurer la cicuta.*

No 's poden dir més disbarats en menos paraulas.

Los alumnos del malogrado D. Joan Cortada, se proposan honrar sa memoria. Lo dimars passat varen celebrar una reunió pera tractar d'aquest assumpte, y hem de dir y consignar ab gust, que la reunió fou molt concorreguda. Assistiren a ella alumnos del Institut, Universitat, Seminari y Escuelas Especiales, y tots s'adheriren espontàneament al pensament dels iniciadors. Se nomena una comissió organitzadora, composta dels senyors següents: D. Pasqual Porta, D. S. Mund y D. C. Fábregas en representació de las Facultats; D. Francesch Calopa, en representació de las Escuelas Especiales; y D. Eusebi Oliveres y D. Angel Valls en representació del Institut. Sabem que la comissió està molt animada, y que a la major brevetat se comensaran los traballs perque sigui un fet consumat lo qu'ara es tant sols una idea.

L'Ateneo, que tant s'esforça per la instrucció popular, acordá que la sessió que sobre l'*Hamlet* doná l'eminente trágich senyor Rossi, no fos pública, sino privada. Lo motiu ja 'l veyem. Com que ja sabian que farien ple, no tingueren necessitat d'invitar al públich. Tal volta si hagués parlat algun dels *sabís* d'aquells que tenen lo dot de dir disbarats al tort y al dret, d'aquells que quan parlan narcotisan al

auditori, d'aquells que quan enrahonan no tenen cap pacient que 'ls vulgui escoltar; tal volta, allavors, dihem, la sessió hauria sigut pública. Las corporacions científicas donan llum, pero l'Ateneo, —cos científich,—se 'ns figura que dona fum. ¡Oh sabiduría amagada! ¡Oh ciencia monopolizada! Surt, que la humanitat casi cega, desitja véueret... —*Non possumus*,—contesta una veu,—la nostra sabiduría es tant profunda, tant profunda, tant profunda, que casi bé no s'arriba a véueret.... Un profano diria: «D'allí ahont no n'hi ha no 'n raja.» Pero fora un profano. Per lo demés y parlant de 'n Rossi, devem dir que ho va fer bé, pero que entre la seva manera d'interpretar a Shakespeare y la del crítich espanyol D. Lluís Carreras, obtem per la d'aquest últim. Las rahons del senyor Rossi en res varen desfigurar lo análisis delicadíssim del Hamlet que lo senyor Carreras ens va pintar admirablement en una de sas críticas dramáticas.

¿En qué quedem? La platja de San Bertran es mar de personas ó mar de bestias? Moltes son las personas que 's queixan, y ab rahó, de que no 's vigili per part de qui ha de vigilar, y de que 's permeti que 'ls gossos se banyin allí mateix ahont se banyan las personas. Sembla que las donas son las que mes afició tenen a anarse a banyar acompanyadas del gosset d'aigües. Nosaltres creyem que entre las personas y las bestias hi ha alguna diferencia, y que tota vegada que l'autoritat competent ha destinat un tros de platja esclusivament pera las bestias, no es just ni equitatiu, ni posat a tó, ni decent que aquestes vagin allí ahont van las personas. Si no recordem mal l'abus de que 'ns queixem està prohibit, pero d'aixó sol no 'n fem res; lo que conve es que los dependents de la autoritat encarregats de vigilar per lo prestigi de aquella, mantinguin la prohibició. L'abus de que 'ns queixem també 's fa extensiu a la mar bella. Esperem que 'l senyor arcalde corregidor ens escoltará.

UN POM DE VIOLETAS.

COLECCIO DE BALADAS ENDRESSADAS A MON

BON AMICH EN ARCIS DOMENECH.

VI.

A la vora del riu—una caseta s'alsa,
N'hi truca lo donsell,—la porta n' es tancada.
S' en obra un finestró—de dalt de la porxada,
La nina lo cap treu—així lo donsell parla:
—Ma casa tinch al cim,—al cim de la montanya,
Hi bat de dia 'l sol—de nit la lluna clara,
Lo rosinyol festiu—en ell gays cants exala
Y los poblats remats—per vora d'ella saltan.
Pels dos ma casa n' es—ganem a ferhi estatge?—
—Tornar pots, lo donsell,—al serne a mitja tarda,
Me plauhen los remats,—me plau la lluna clara,
Si a mitja tarde vens,—a dalt ferem pujada.—
Content fuiglo donsell,—la nina un bes l'hi llansa,
L'aymant ja n' es ben lluny,—ja 's tanca la porxada.
Ne truca un cavaller—la porta n' es tancada,
S' en obra 'l finestró—de dalt de la porxada,
La nina lo cap treu—així 'l cavaller parla:
—Nineta del meu cor,—devalla de ta cambra
Qu' en tas galletas vull,—d' amor, un bes deixarne.
Al fons de negre bosch—altiu palau s' en alsa,
De dia no hi fa sol,—de nit ni lluna clara,
Las aus no hi fan pas niu,—sols olivas s' hi amanga
Y los odols dels llops—sols s' ohuen per cantadas.
Devalla nina tost,—devalla de ta cambra.
Pujarne pots al mont—y al cim la vista abaixa;
Si valls y monts ne vens,—son meus, nineta aymada,
Si téu n' es lo meu cor,—son teus valls y montanyas—
La cambra n' ha deixat—la nina es devallada,
La porta se n' ha ubert,—uberta es ia porxada.
Ja pujan blanch cavall,—ja ben llestos calcan,
La nina y cavaller—ne passen monts y planas.
Ja 'l sol va devallan,—que n' es a mitja tarda,
N' arriba lo donsell—mirantne la porxada,
La nina no hi es pas,—la porta es ajustada.
Ne truca, mes en vá—trucat n' ha tres vegadas.
Llensantne un greu sospir—s' en va vers á montanya,
Com floc de neu al cim—la seva casa 's alsa
Mes no hi cantan las aus,—ni prop los remats saltan,

— 104 —

y criats, coverts del verdench llansol de la naturalesa y santificats tots igualment per la creu de pedra que en lo centro se aixecava, que sobre tots projectava sens distinció sa sombra protectora.

Alguns ne quedan encara de aquestos poétichs retiros. Alguns pobles perduts en lo cor de nostras montanyas, que per sa pobresa no han pogut seguir en aquet punt la civilisació oficial, conservan tant conmovedors llocs de contemplació en lo mateix estat que 'ls fabricaren sos passats.

Allí hem anat alguna volta a esplayar nostre esperit y a separarlo de la mesquinitat de la vida, posantnos tant com es posible en comunicació ab lo infinit.

Allí hem caigut de genolls y hem apoyat nostre front en terra pregant per los que foren, los que son y los que serán.

Un espay petit, al que la imaginació fa il·limitat al considerar las moltas generacions que unas després de altres han anat a enfonsarse en son sot que may arriba a omplirse; las humils creus de fusta negra, últim llas que uneix al mon los tristos restos dels que un dia en ell trunfaren y brillaren; la juventud, la hermosura, la ciencia y lo poder convertits en pols viscosa, que fora repugnant als sentits, si no la vestís y disimulés la herba que tants indiferents trepitjan; alguns arbres de forma desmayada que contra la costum doblan sas branca cap a terra, com si també ells apeteixen lo repós, y altres que se eleven en punta tiesos cap al cel señalant devant de la mort lo únich lloch de eterna y verdadera vida; la soletat ja may interrompuda, la quietut imperturbable, lo res dominant y avassallador; y allà en lo fondo las ratllas arquitectónicas del temple y sas parets de color obscur sempre inmutables aixís de nit com de dia, confosas moltes voltas per la boyra que forma combinacions capritxosas y sembla ser las ánimas dels que allí descansen vagarivas per la terra...

Aixó es un fossar: y aixís era lo de Hostalrich en la época a que 'ns referim.

Avuy no 'n queda res.

En Mateu, desde la mort de sa muller acostumava ferhi moltes visites. Molts dias cap al tart agafava per la ma a Melció y a la Pubilla y anava a pasar algunas horas sentat en los graons del sócolde la creu.

Allí permaneixia mut y silenciós, descubert lo cap, la barretina

— 104 —

Al arribar aquí feu una pausa.

Son marit y los demés que en lo quarto hi havia, llansavan llágrimas a mars, avergonyintse, en mitj de sa aflicció, de ser mes fluijos que una dona moribunda y admirantse de la elevació de idea que mostrava aquella a qui solsament havian conegut com a mare excel·lent, com a exemple de esposas; pero no com a instruida n gran pensadora.

Y es que en nostre interior tenim impresos en lletras que no poden borrar-se uns preceptes morals, llavor de tota la sabiduría; que aquesta llavor ofegada y comprimida per los apetits, las vicisituds y las preocupacions del mon no germina ni fructifica; pero quan lo moment de despéndrer's de la materia se acosta, quan l'ánima sent afluirse los llassos que la subjectan, reviu ab tota forsa la veritat y se expressa ab paraulas conmovedoras per sa sensillesa y transcendencia.

—En lo punt que 'm trovo, continuá, un sol roséich puch tenir y es lo produhit per 'l dupte de si he complert del tot ma obligació.

—Oh! Calla, calla! esclamá Mateu, besantli desesperadament la ma.

—¿Per qué no pensarhi? Lo moment de donar comptes está pròxim. ¿Per qué lo perdó dels hòmens no ha ser un títol per la misericordia de Dèu? A vosaltres tots, los que he tractat en ma vida, no penso havervos fet cap mal y en tot cas haurá sigut sense pensar; fins aquet necessito que 'm perdoneu. A tú Mateu, mes obligacions te tenia y en mes te dech haber faltat. Queda 't un rato sol ab mi y arreglem lo últim de aquet mon, després pensarem en lo altre.

Sortiren tots deixant en la alcoba los dos esposos, que quedaren parlant una mitja hora.

Al sortir Mateu pera donar en grada al Rector, tenia la cara en plors mullada; mes resplandia en ella una gran tranquilat, reflexo sens dupte de la que animava a la seva muller...

A las nou de la nit la campana de la parroquia comensá a tocar tres campanadas en intervalos iguals y pausats.

—Surt Nostr' amo! digueren los vehins de Hostalrich.

En efecte per la porta de la Iglesia, oberta de bat a bat sortia lo rector sota una modesta umbela, portant en la ma lo sacratísim

Ni 'i sol n' hi llansa 'ls raigs—pusque los munts l' amagan.
Ja n' es de negra nit,—ja surt la lluna clara,
Si avans llensava 'ls raigs—damunt de blanca casp,
Avuy n' alluma sols—parets de tomba blanques.

FRANCISCO MANEL PAU.

ACUDITS.

—Si tindrà 'l fel sobreixit

La Pepa que està tant groga?

—Ca, ca; com es tant romàntica

S' haurà pintat a la moda.

Dos pedants que se las pegaven de artistes consumats, s' alabaven devant un sabi, que si be ho era molt en cambi no s' ho pensava.

—Jo, deya un, toco molt be 'l violon.

—Y jo contestava l' altre, faig lo que vull del clarinet.

—Y vosté que toca, digué lo primer al sabi que se 'ls escoltava.

—Jo toco 'l dos, contesta tot decidit. Y 'ls va plantar.

L' altre dia un pagés se va assentar junt a una de las taulas d' aquelles que 'l tio Nelo acostuma a posar sota las voltas d' en Xifré, a fi de que 'ls parroquians se conservin bons y sense calor.

—Qué vol péndre? li preguntà 'l mosso, que desitjava servirlo.

—La fresca, contesta 'l pagés.

Un agent de policia,
a un pica-portas trobant
qu' estava tot tremolant,
li digué de que vivia.
—Perdoni sa senyoria,

li respongué lo pobret,
es vosté molt poch discret,
puig fa preguntas de lloro;
si 'm preguntés de que 'm moro,
diria: ¡de fam y fret!

—De qué va morir lo seu marit, senyora?

—Ay, filla, de la gota!...

—Y 'l de vosté? me dirà que só curiosa...

—Ay, senyora! lo meu va morir del trago!...

Quan estava tant de moda la *questió de Roma*, un que venia lligas-camas, s' entretenia en cridar:

—Quatre quartos y no mes, la *questió de goma*.

Molts eran los tontos que entenian *Roma* en lloch de *goma* y que hi queyan de pla.

Solució a las xaradas del número passat.

Sa vida ja es acabada...

mes son nom no morirà:

Tothom se recordarà

del immortal Joan Cor-ta-da.

Vosté que 's fica al llit tart:

Penso, y 'l cap no m' hi arriba...

¿Sab una industria extractiva?

—Si senyora: lo *pes-car*.

Solució al geroglífich del número passat.

Un llensoll... ¡un mocador!

jaqueixa calor m' abruma!...

—Ah fillet, qui te calor,

ja se sab: se diu que *sua*.

Enviadas per el correu.

XARADAS.

Es lo meu prima
Molt hò per cert,
Y 'l que 'n ben massa
Te 'l cap ben vert:
Junt ab *segona*
No vol dir rè,
Segona y tersa
L' oliva 'n tè.
En una música
Sentirás tót:
Alsa! rumia
Q' es facilot.

A. B. y J.—REUS.

Negativa es ma *primera*
sens musichs no ni ha *segona*:
si 'l meu tot va a Barcelona
no li vull adá al darrera.

JOSEPH CORRONS.—SABADELL.

GEROGLÍFICH.

L apr : A : I gola MADRIT.

Las soluciones se donarán en lo número de dissapte.

Correspondencia de La Barretina.

J. E. Barcelona. La publicaré, pero quan li toqui 'l torn. S. A. Lo que V. m' ha enviat, es molt bonich tot, y li prometo publicarlo. Exceptuo l' epigrama. Las soluciones son vingut tart. Cap Young. Vista la solució, no 'm serveix lo seu logogrifo porque la solució es paraula castellana. I. S. P. Lo seu pensament es molt bonich y 'l publicaré. Tant a son amic L. M. com a V. 'ls encarrego que tinguin paciència. Si algú 'ls accontenta mes abiat es porque no té tanta gent a qui atèndrer. Lo seu article l' haig de llegir ab molta detenció. Està ben escrit y si las ideas del periódich s' hi avenen veura la llum pública aviat. Lissandro. Sabadell. Totes las condicions que vosté 'm proposa quedan aceptadas ab molt gust menos la primera; pero si s' hi empenya també li acceptaré. Dissapte m' ocuparé de la seva carta relativa a la polémica. Disposi E. C. G. Girona. L' article sobre las Folias veura la llum pública a la major brevetat. D' aquell altre fulano no 'a fassí cas porque tots los redactors son una colla de presumits sense possir un borral de sabiduría. Estigui descansat, porque es tant popular que ningú 'l llegeix. F. M. P. Barcelona. Ja ho sab, envihim tot lo que tingui gust. Un d' Arenys. Sento que la seva solució vingues tart. Ho va endevinar. J. P. y G. Lo que V. me demana no li puch dir. Jo sols li asseguro que per poch que m' hi pugui salvar ho admeto tot, porque m' agrada que 's desarrolli la afició a la literatura catalana. Las soluciones vingueren tart y estan be. J. F. No 'l puch servir. M. A. M. Sabadell. Las xaradas de V. sortiran abiat. Acepto l' Acudit. —A. S.

DIRECTOR: D. ANTON SERRA.

Editor responsable: D. FRANCISCO ALFONSO.

Barcelona.—Imp. de Jaume Jeps, carrer de Petritxol, 14 —1868

— 102 —

copó y precedintlo quatre homens ab atxas y un escolanet ab una llanterna y una campaneta que feya sonar de tant en tant.

A son pas tothom se descubria y agenollava, en los balcon y portas apareixian llums ab profusió y molts dels que 's crusavan ab la profesó, deixavan son camí y la seguian resant en vou baixa.

Arrivats a casa de 'n Mateu, entraren en lo quarto de la malalta, adornat pera la solemnitat y comensá la conmovedora cerimonia de donar lo Viátich, en aquella circumstancia en que ha de tenir major eficacia, y en que hi ha mes perill de no obtenirlo.

Tots los circunstants estavan agenollats, tenint una candeleta encesa en la ma y per sobre tots se destacaba lo rector, ab son roquet y la estola, aixecant a la vista y presentant a la adoració dels fiels la Forma Consagrada.

Imponents son las festas de nostras catedrals en que se apuran tots los recursos del art, del esplendor y de la riqueza; be casan ab la grandiosa idea de la Divinitat, los atrevits archs de punta de ametlla que s' perdan en las bóvedas de pedra, las llums a millers que dibuixan las severas líneas de la arquitectura gótica, los torrents de armonia del cant gregoriá y las sedas, velluts y richs brodats; pero no es menos gran, per lo molt que contrasta, véurer ostentarse la real presencia de Déu, ab tota sa omnipotencia y grandesa, en una petita cambra, que te per tot adorno unas blanquíssimas cortinas de percala blanca y en la que no 's trova altre cosa religiosa que una petita taula ab un Sant Cristó y dos candeleros encesos demunt.

La Marta prengué la comunió ab fer vor cristiá y quedá luego abstracta y recullida en son acte de gracias.

Lo acompanyament se 'n torná solemnement, entonat lo *Te Deum* y no tenia temps de ser a mitj camí, quan un gran sospir de la malalta feu que 'ls que 'l sentiren se acostessen vivament al llit.

La trovaren ab los ulls girats en blanch, blanques las galtas que se confonien ab los llansols y privada absolutament de moviment.

Acostaren a sos llabis un mirall y no se entelá.

Li buscareu lo pols sense trobarli.

La vida havia abandonat completament a la que havia ja acabat sa missió en aquesta terra, a la que durant sa existencia havia pogut servir d' exemple en sas obras y accions totes.

— 103 —

La ánima volava llibre per l' espay, caminant al lloch en que tenian que darli lo premi.

—Morta! Déu meu, morta! cridá en Mateu, cayent accidentat.

Una vehina se 'n portá 'ls noys que ploravan desesperadament.

En Bernat se agenollá com lelo als peus del llit. Pera 'ls vells la mort es la cosa mes atterradora que pot presentarse a sos ulls.

CAPITOL XVI.

Sota de un sálser.

Quan las lleys administrativas no havian senyalat la distancia que hi ha de haber entre 'ls cementiris y las poblacions, la pietat dels fiels construia las tombas prop de las iglesias, porque estessen al costat de lo que recorda a Déu en la terra los cossos de aquells de qui piadosament deu pensarse que están gosantlo en lo cel.

Lo cementiri de Hostalrich estava a la part dreta de la parroquia, comunicantse ab la sagristia per una porteta y dant al carrer per una overtura llavors molt deteriorada que algun temps havia sigut tencada per un reixat de fusta. Lo descuit del fosser havia deixat que 'l sol y la serena trosejés lo reixat, que 'ls vents y las pluhas desmoronessen la tapia, y destruida aquesta separació, apenas quedaba cosa que distingís lo pla del fosser del carrer que hi conduhia.

Se establia no obstant una marcada diferencia entre 'ls dos per rahó de la aridessa que en lo carrer se notava y de la espesa herba que verdejava en contorn de las tombas.

Aquestas eran modestas, puig la luxosa vanitat dels panteons respectava encara las sencillas costums de aquells habitants. Mes philosophs que nosaltres, que fins devant de la mort volem sostenir las gerarquias del metall y del mármol, los de Hostalrich cavavan las fossas en la terra, mare comú ab la qual tots nos confonem al enfonsarnoshi.

Allí a un mateix nivell descansavan los richs y pobres, los amos